

Česká literatura 1. pol 20. stol

- a) Legionářská
  - Vojáci z 1. Světové války, zajatci, sběhové do Ruska, zahraniční odboj
  - Jaromír John – Večery na Slamníku – vyprávění vojáků
  - František Longer – Železný vlk
  - Jaroslav Hašek
- b) Demokratická
  - K. Čapek
  - K. Poláček
  - Eduard Bass
- c) Imaginativní (poetická próza)
  - Vl. Vančura
- d) Levicová
  - I. Olbracht
- e) Katolická
  - Jaroslav Durych
  - Jakub Deml
- f) Psychologická
  - Jaroslav Havlíček – Petrolejové lampy

Jaroslav Hašek

- * Praha, #Haškova Lipnice, 40 let
- Bohémský život, otec stredoškolský profesor
- Nedokončil gympl (uč. Alois Jirásek), ukončil obchodní akademii
- Redaktor: Svět zvířat
- Satiry
- Cestoval – pěšky – celá Evropa
- V zajetí v Rusku
- 2x ženatý, (v ČR Jarmila Majerová, v Rusku) – nebyl rozveden
- Strana mírného pokroku v mezích zákona
- Trilogie: Pevnost, Pružnost, Tažnost
- Provokatér, anarchista, geniální spisovatel, mystifikátor, milovník zvířat, šibal, alkoholik, buřič
- Hospoda = domov

Osudy dobrého vojáka Švejka

- Praha, ČB, Halič, Rusko
- Protiválečný román
- 4+1 díl
- Epizodická kompozice
- Válečná fakta
- Hl. postavy:
  - Švejk

- Blázen x Génius
  - Blb, klidřas, nabourává systém
- Hostinský Palivec
- Poručík Dub
- Kardinál
- Feldkurát Katz
- Nadporučík Lukáš
- Vulgarismy, germanismy, archaismy, slang, metafory, parafráze, přísloví, citáty
- Člověk míní, hospoda mění

Hašek II

- Pracoval pro rudou armádu
- Ukrýval se v Čechách
- 1921 - začíná psát Román
- 1923 – umírá v Lipnici n. Sázavou
- Obchod se psy a kočkami

Švejk II

- Zfilmován: Saša Rašilov, Rudolf Hrušínský
- Válka je totální hloupost
- Nedějová linie, uvoněná, epizodická kompozice
- Dialogy, vyprávění a citace vojenských rozkazů, vyhlášek, průpovědek, písniček

Další dílo

- Trampoty pana Tenkráta, Můj obchod se psy a jiné humoresky, Osudy dobrého Vojáka Švejka, Dějiny Strany Mírného Pokroku V Mezích Zákona

Demokratická Literatura

Karel Čapek

- * 1890, #1938, Praha
- Spisovatel, novinář, dramatik, překladatel, fotograf, filosof, filmový literista, milovník zvířat, reportér
- Žil v Úpicích – Podkrušnohoří
- Otec – Lékař, odkoukal řemeslo
- Íček – mazánek maminky
- Bratr Josef
- Helena – Nejstarší sestra
- Máma: dáma, nepracovala
- Studuje na gymnáziu v Hradci Králové, v Brně, v Praze
- Doktor Filosofie (v Berlíně, Paříži, v Praze)
- Prodělal těžkou spálu -> trvalé následky
- Nebyl odveden do války
- Impotent
- Zanícený zahrádkář
- Národní Listy, Lidové Noviny -> později odkoupeny jím a bratrem

- Sňatek s Olgou Scheinpflugovou
- Autor slova Robot – rozšířeno po celém světě (R. U. R)
- **Pátečníci:** Fráňa Šrámek, T. G. Masaryk, Jaroslav Durych, K. a J. Čapek
- Nádech sci-fi, varování před fašismem a rasismem
- Proti všemu co je proti přirozenosti
- Drobná postava
- Rozluka mezi bratry – názorové rozdíly

Dílo:

- Vynikající novinář, úžasné reportáže a fejetony
- **Fejetony:** Měl jsem psa a kočku
  - o Jak se co dělá
  - o Zahradníkův rok
- **Reportáže:**
  - o Italské listy
  - o Anglické listy
  - o Cesta na sever
- **Utopická díla:**
  - o Krásná myšlenka, ale nerealizovatelná
  - o Továrna na absolutno – próza
  - o Krakatit – traskavina na zničení světa => hledá (ing. Prokop) – próza
  - o Divad. Hry:
    - Věc Makropolos – zhudebněna Opera, Leoš Janáček, Recept na Dlouhověkost, žije přes 300 let, recept zničen
    - R. U. R.
      - Rozumově univerzální roboti
      - 1920
      - Varovná kritika pokroku techniky
      - Kolektivní drama
      - Místo: ostrov
      - Postavy: Hery Mady, Slečna Helena, ing. Fevri
      - Předehra + 3 akty
      - Spisovná Č. jednoduchý styl
      - Žádný stroj nemůže nahradit lidi (cit)
    - Válka s Mloky
      - Mloci – objeveny pozůstatky Velemloka, mohl být předchůdce člověka?
      - Množí se závratnou rychlostí
      - Rysy fejetonu, bojuje proti kapitalismu a fašismu
      - Chronologie
      - Pohled obyčejných lidí, vědců
      - Postavy: Kapitán Vanchoch
- Noetika: neexistuje jedna pravda
  - o Čapek souhlasí
  - o Vychází z pragmatismu
  - o Pravda je relativní pojem

- Nedokončené věty, krátké dialogy, vypravěč, spisovná čeština
- Povětroň
- Hordabal – trilogie, přelom 19-20. Století, Juraj Hordrbal, USA, nevěra, Obyčejný život, dvojí pohled na urychlení jeho odchodu /nemoc/
- Fašismus: Španělská občanská válka
  - Drama:
    - Matka – rozhovor matky s 4. Syny a mužem, mrtví. 5. Syn Tommy -> pošle syna do války (obrat o 180°) – viděla jak se masakrují děti a ženy
    - Bílá nemoc
      - Smrtelná, Galen zná lék na nemoc, léčí pouze chudé, (Hippokratova přísaha?)
      - Přeje si světový mír
      - Maršál a Baron Krüg představují zbrojařinu, přejí si válku => \$\$)
      - Krüg chytil nemoc, není léčen, umírá
      - Maršál to chytil taky, souhlasí s podmínkami, G. jde léčit, ušlapán zfanatizovaným davem (ať žije válka)
- Ze života hmyzu
- Povídky z jedné a druhé kapsy
- Tvorba pro děti:
  - Devatero pohádek
    - Žádné nadpřirozené postavy
    - Pohádkové postavy: Lidské bolesti, vady, neduhy
    - Žádná postava není zlá
    - Úpice a Hronov – místa, která znal
    - Preferuje hovorovou češtinu, mistr synonym
    - Moderní pohádky

Karel Poláček

- 1. Autor – český, Židovského původu
- *Rychnov nad Kněžnou
- Vynikající novinář, humorista, vypravěč
- Lidovky
- „sedavý novinář“ – soudničky
- Zakladatel novinového útvaru „sloupek“
- Umírá v Osvětimi
- Spisovatel, Novinář, filmový scénárista
- Pátečník
- Meziválečná próza
- Dělal si srandu z Židů
- Odcházel do transportu dobrovolně, doprovázel Družku
- Psal x nešvary doby

Bylo nás 5

- Humoristický román
- V Rychnově nad Kněžnou

- Používá satiru, výsměch maloměšťákům
- Svět očima malého dítěte
- Nejsou zde kapitoly
- Kompozice – epizodická
- Ich forma, dětský vypravěč
- Bejval Antonín, Jirsák Čeněk, Petr Bajza (vypráví), Eda Kenling, Zilvar z Chudobince, pes Pajda
- Laskavý humor – situační + jazykový humor
- Volně řazené epizody, chybí ústřední děj a zápletka
- Daleká Indie ve snu – kontrast k maloměstu
- Jazykový skvost, kompozice několika rovin, spisovná čeština, germanismy (kvelb, šamstr), nářeční prvky, dialektické (práuda), školní fráze, ustálená spojení, knižní archaismy, klučičí slang, polysyndeton, inverze, opakování slov
- Muži v ofsajdu
- Eduard a Francimór
- Hostinec u Kulatého stolu

Eduard Baas

- VI. Jm. Schmidt
- Spisovatel, novinář, kabaretiér
- Rodiče: Továrna na kartáče
- Založil kabaret Červená Sedma
- Přispíval do lidových novin
- Rozhlásky – veršované zprávy
- 1941 – **Cirkus Humberto**
  - o * aby posílil národní hrdost, oslava zručnosti česků
  - o 8000 cirkusáckých slangů
  - o Zedník z J. Čech + syn Honzík -> Hledají práci, pracuje v cirkuse

Poetická (imaginativní) próza

Vladislav Vančura

- Háje u Opavy
- Studoval medicínu, žena: lékařka, Ludmila
- Prozaik, publicista, dramatik, režisér, filmový scénárista
- Vyhraněný sociální pohled > komunista > vyloučen ze strany
- Zakladel sdružení Devětsil
- Zatčen gestapem a zastřelen /Praha Kobylisy/ + 1942
- Žil na Zbraslavi (Vila) – ordinace ve vile, u Vltavy
- Naproti plovárna – Jura (správce)
- Renesanční člověk – všestraný
- Devětsil
  - o Levicově orientovaní

- Poetismus – umělecký směr, básně všedního dne popisují obyčejné věci, optimismus, oproštění od politiky

Pisatelský styl

- Výjimečný
- Milovník historie > historismy, archaismy, knižní výrazy
- Experiment s jazykem + jadrné, vulgární obraty + metafory
- Rozvláčný styl
- Středověk – 16. století
- Miluje renesanční lidi – nedělají kompromisy
- Větná skladba – rozsáhlá souvětí, nepřirozená, složitá
- Posílení role vypravěče
  - Rozmluva se čtenářem, s postavami
  - Glosuje (komentuje) postavy, příběhy

Rozmarné léto

- Humoristický román, novela
- Chronologický
- 3 dny, Krokovy vary
- Er-forma, vyprávění, hovorová čeština, archaismy, přechodníky, těžkopádné knižní obraty
- „Tento způsob trávení léta zdá se mi poněkud nešťastným“
- Popis maloměstství
- Antonín Dura, kanovník Roch, major Hugo
- Kouzelník Arnoštěk + krásná Anna
- Arnoštěk přichází na plovárnu, blázní ženy (Anna zase muže) > převrácení chodu maloměsta
- Obyčejní lidi – poetický jazyk

Markéta Lazarová

- Zchudlé šlechtické rody, okolí Mladé Boleslavi
- Chronologické, posílení vypravěče
- Souboj rodů Lazarovi (Obořiště) a ti druzí (Kozlák)
- Pomleli se, nakonec vychovává v klášteře dítě svoje i protivníkovu
- Mikuláš? Kristián
- Symbolika spřátelení rodů?

Katolická próza

- Hluboká víra v boha, sejetí s přírodou
- Časopisy Akord a Řád

Jaroslav Durych

- V kněžském semináři > vystoupil > studoval obor medicíny > vojenský lékař
- Náměty z baroka, naturalistické baroko
- Nevěnoval se masám, ale jedincům (výjimečným)

Velká Valdštejnská trilogie

- Bloudění – hledání smyslu života, cesty

Malá Valdštejská trilogie

- Requiem – 3 epizody
- V době 30. leté války
- Naturalistické baroko – pochmurné, bez příkras, 16. Století
- Lékař – surové, drsně
- Faktograficky přesný, nastudoval

Jakub Deml

- Částečná autobiografie
- Farář Holý – neví, jestli má kázat dobro nebo zlo
- Zamiloval se do Marie Zezulkové /Pavla K./
- Farář jí pomáhá umřít -> smrt je vysvobozující
- Jeho chování napraví manžela Marie, začne se o ni starat

Levicová Lit.

- 30. léta 20. stol
- Socialistický realismus

Ivan Olbracht

- Kamil Zeman
- Otec: Antal Stašek – Antonín Zeman
- Helena Habířová – Manželka
- Spisovatel, prozaik, novinář
- Rudé právo, Právo lidu, Dělnické listy
- Člen KSČ – 2x vězněn kvůli názorům -> vystoupil
- Vančura, I. Olbracht, S.K. Neumann, Josef Hora, Seifert, Marie Majerová – **Manifest sedmi**
- Zajímala ho Židovská tematika
- Inspirace Podkarpatskou rusí
- Ovlivněn marxistickou ideologií
- Vystudoval gymnázium

Anna Proletářka

- Slouží v praze, sblíží se s Revolucionářem Toníkem (levicový, odborář),
- Dělnická třída se vzbouří, paní domu varuje Annu, že do ní budou střílet -> odpověď: My do vás taky, paní.

Žalář nejtemnější

Zamřížované Zrcadlo

Nikolaj Šuhaj Loupežník

- Balada pro banditu, Koločava – divadelní zpracování, film
- Maďaři, Slováci, Rusíni, Rumuni, Židé
- Děj se odehrává na Zakarpatské Rusi, Nikola – sběh z 1. Sv. války, schovává se v lese, milá Eržika, chce si ji vzít a po svatbě žít normální život

- Živí se zbojnicinou, přerůstá v legendu, lidé ho ukrývali, „kouzelná větvička“, zrada kamarádů, sekera

Pisatelský styl

- Vynikající epik
- Mistrovská psychologie postav
- Propojena legenda s realitou
- Inspirován Zakarpatskou rusí
- Židovská problematika
- Hl. postavy – lidi, kteří jsou zvláštní, vyčlenění ze společnosti

Golet v Údolí (golet = vyhnanství)

- Po 1. sv. válce
- Víra v boha
- 3 příběhy
  - o Zázrak s Julčou
  - o
  - o O smutných očích Hany Karadžičové
  - o Chronologická kompozice
  - o Hebrejská slova + spisovná, obecná čeština
  - o Polana – vesnička / Ostrava – město

Pohádka

- Kubula a Kubikula

Pro mládež

- O mudrci Bidpajovi a jeho zvířátkách – indické bajky
- Ze starých letopisů – přepracovaná historie Jiráska
- Biblické příběhy – Starý zákon – srozumitelné příběhy

Marie Majerová

- Nemá žádnou školu
- Předsedkyně svazu žen
- **Robinsonka**

Marie Pujmanová

- Zpronevěřila se

Psychologická próza

Jaroslav Havlíček

- Prozaik, romanopisec, povídkář
- Gympl + ČVUT
- Bojoval na Ruské, Italské a Slovenské frontě
- Pracoval
- Inspirován Zikmundem Freudem

Petrolejové lampy

- 2. Vydání
- Vydány po jeho smrti
- Chronologicky, erforma, monology
- Spisovná čeština, hovorová čeština, archaismy, germanismy
- 3 části
- Štěpka Kyliánová – hodná, naivní, nehezka
- Pavel Malina – cynik, arrogant, zlý
- Anna Kyliánová – matka, chladná, věřící
- Otec – hodný
- Kontrast mezi vesnicí a městským životem